

K

KAADE

(القعدة)

Hâricî oldukları halde
bu fırka mensuplarının
bulunduğu yere hicret etmeyen
ve düşmanlarıyla savaşmayan
grubu ifade eden terim.

ق ق

Sözlükte "oturmak" anlamındaki **kuûd** kökünden türeyen ve "oturanlar" mânasına gelen **kaade**, Hâricîler arasındaki kullanımıyla, Hâricî olduğu halde fırka mensuplarının toplandığı yere hicret etmeyen, kâfir saydıkları gruplarla yapılan mücadelede mezhep mensuplarını fiilen desteklemeyip savaşlardan geri kalan kimseler için kullanılmaktadır. Kuûd kavramı Kur'an'da, "kâfir ve müşriklerle savaşmamak" anlamında çeşitli âyetlerde geçmekteyse de (M. F. Abdülbâki, *el-Mu'cem*, "ku'ûd" md.) kaade şekline rastlanmamaktadır.

Hâricîler, muhaliflerine karşı fiilen cihad etmek veya savaşa katılmak için ortaya çıkmak istemeyenleri genellikle tekfir etmemişlerdir. İlk defa Nâfi' b. Ezrak ve ona bağlı olanlar (Ezârika), dinin en önemli rûknünü teşkil eden cihadi terkettikleri gerekçesiyle kaadeyi kâfir saymış ve onlarla her türlü ilişkiyi kesmeye yönelmişlerdir. Ayrıca onlar, seleflerinin böyle bir davranış içine girmeyişini bazı sebep ve delilleri farklı biçimde değerlendirmelerine bağlamışlardır (Eş'arî, s. 87). Nâfi' b. Ezrak kaadeyi tekfir etme konusundaki görüşünü, savaşa katılmamak için mazeret uydurup Hz. Peygamber'den izin isteyen, "Allah ve Resulü'ne karşı yalan söyleyip oturanlar" diye nitelendirilen bedevîlere dair âyete dayandırmıştır (et-Tevbe 9/90; krş. et-Tevbe 9/81; M. Rıza Hasan ed-Düceylî, s. 86). Nâfi' ve onun

fırkasına göre gerçek müslümanlar kendi ordugâhlarında bulunan kimselerdir. Bunların dışındakiler, aynı inançta olsalar bile muhaliflere karşı sürdürülen mücadeleye fiilen katılmayıp ilâhî emri çiğnedikleri için küfre girmişlerdir. Ezârika'ya ait bu düşüncenin fırka mensupları arasında bulunması gereken zümre dayanışmasından kaynaklanmış olması mümkündür. Fakat Ezârika'nın kaadenin kadınları ve çocuklarını da kâfir olarak mütalaa ettiği nakledilmektedir.

Hâricîler'in Necedât fırkası, Ezârika'nın kaade telakkisini reddederek savaştan geri kalmanın câiz olduğunu, bununla birlikte cihadın tercih edilmesi gerektiğini söylemiştir. Necedât fırkası bu düşüncesini, müminlerden özür sahibi olanlar dışında geri kalanlarla cihad edenlerin bir olmadığını, Allah'ın, malları ve canlarıyla cihad edenleri diğerlerinden üstün tuttuğunu, hepsine güzellik vaad etmekle birlikte mücahidleri geri kalanlardan daha büyük bir ecirle mükâfatlandıracağını ifade eden âyete dayandırmaktadır (en-Nisâ 4/95; Müberred, III, 1214-1216; Şehristânî, I, 125). Sufriyye fırkası ise kendi inançlarını benimseyen kaadenin küfre girmeyeceği görüşündedir. Bu esnek düşünceleri sebebiyle Sufriyye'nin büyük çoğunluğu kaade olmayı tercih etmiştir (Müberred, III, 1221; Taberî, V, 567).

Beyhesiyye bünyesindeki Avniyye (Avfiyye) fırkasından bir grup, hicret edilen yerden dönen ve savaşa katılmayan kaade ile ilişkilerini tamamen keseceklerini ileri sürerken diğer bir grup onların, kendileri için helâl ve câiz olan savaş ve mücadeleden geri kalma statüsünde bulduklarını, dolayısıyla bunlarla irtibatlarını sürdüreceklerini belirtmişlerdir. Hâricîler'in Acârîde fırkası da Ezârika'nın kaade görüşünü reddetmiştir. Bu fırkaya göre prensip olarak hicret farz değil fazilettir; hicret etmeyerek oturdukları yerde kalanlar kebîre işlemedikleri sürece mümin statüsünde olup hem kendilerinin hem aile fertlerinin can güvenliği sağlanmalıdır. İbâziyye ise muhaliflerinin bulunduğu yerin iman bölgesi değil tevhid bölgesi, idarecilerin bulunduğu ordugâhların da zulüm bölgesi olup cihad açılması gerektiğini ifade etmişse de kaadenin tekfir edilemeyeceğini söylemiştir (*DîA*, I, 109, 318; XIX, 259). Adı geçen fırkaların dışındaki Hâricî gruplarının kaadeyle ilgili düşüncelerine kaynaklarda yer verilmemektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

M. F. Abdülbâki, *el-Mu'cem*, "ku'ûd" md.; Müberred, *el-Kâmil* (nşr. M. Ahmed ed-Dâlî), Beyrut 1406/1986, III, 1213, 1214-1216, 1221; Taberî, *Târîh* (Ebü'l-Fazl), V, 567; Eş'arî, *Ma-kâlât* (Ritter), s. 86-87; Bağdâdî, *el-Fark* (Abdülhamîd), s. 83, 87; Şehristânî, *el-Milel* (Kılânî), I, 121, 125-126, 137; M. Rıza Hasan ed-Düceylî, *Fırkatü'l-Ezârika*, Necef 1393/1973, s. 86-87; J. Wellhausen, *el-Hjavâric ve's-Şi'a* (trc. Abdurrahman Bedevî), Küveyt 1978, s. 67-68; W. Montgomery Watt, *İslam Düşüncesinin Teşekkül Devri* (trc. E. Ruhi Fiğlalı), Ankara 1981, s. 25-26, 29, 35; a.mlf., "Kharijite Thought in Umayyad Period", *Isl.*, XXXVI/3 (1961), s. 215-224; E. Ruhi Fiğlalı, "Abdullah b. İbâz", *DîA*, I, 109; a.mlf., "İbâziyye", a.e., XIX, 259; Mustafa Öz, "Acârîde", a.e., I, 318; a.mlf., "Ezârika", a.e., XII, 45-46.

MUSTAFA ÖZ